

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 29^{ΗΣ} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2005

ΟΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΥΚΟΥΝΑ

Στις μέρες μας όλο και πιό συχνά άκουμε και διαβάζουμε ότι ή διεθνής κοινότης (*the international community, la communauté internationale*) έπιτυγχάνει ή επικροτεϊ μιá ένέργεια, εκφράζει τήν άποστροφή και τόν άποτροπιασμό της για άλλη, νομοθετεϊ, εμπλουτιζεται με νέους θεσμούς και όργανα, πανηγυρίζει, εκπλήσεται, κ.λπ. Η προσωποποίηση δέν σημαίνει άναγκαιώς και νομική ύπόσταση ή έστω ένταξη σέ στενό γνωσιακό περίγραμμα. Έχει όμως σπουδαίες συνέπειες για τήν άπεικόνιση τής διεθνούς ζωής.

Η έναλλαγή θεωρίας και πράξεως έπιτρέπει μερικές γενικές διαπιστώσεις που δείχνουν τή στενή διαλεκτική σχέση μεταξύ διεθνούς δικαίου και διεθνούς κοινότητος. Ήδη τόν 16^ο αιώνα ό δομηνικανός μοναχός τής Σαλαμάνκα Francisco de Vitoria ξεκίνησε τή θεωρητική περιπέτεια του διεθνούς δικαίου με τό όραμα τής *societas gentium*, τήν όποία τόν 17^ο αιώνα συνέχισε ό Hugo Grotius με έκδοχες από τό *ius gentium* του ρωμαϊκού δικαίου. Έκτοτε, άλλοι διδάσκουν ότι ή διεθνής κοινότης άποτελει προϋπόθεση για τήν ύπαρξη διεθνούς κανονιστικού πλαισίου, για άλλους ή έννοια είναι άυτονόητη και άλλοι προβληματίζονται ακόμη.

Στήν έλληνική επιστήμη, από διαφορετικές έμπειρίες όρμώμενοι, ό Νικόλαος Πολίτης, συντάκτης κατά τή δεκαετία του 1920 των βασικών κειμένων τής Κοινωνίας των Έθνών, και ό Νικόλαος Βαλτικός, δικαστής για τά άνθρωπινα δικαιώματα κατά τή δεκαετία του 1990, θεωρούσαν, με ίδια λογική όπως ό Georges Scelle, ως δεδομένη τή νομική ύπόσταση τής διεθνούς κοινότητος των λαών. Σήμερα, ή Γερμανική Σχολή με πρώτο τόν Joachim Frowein άναφέρεται

στή «διεθνή κοινότητα δικαίου» *Völkerrechtsgemeinschaft*. Ἀλλὰ ὁ Christian Tomuschat ἀφήνει νὰ πλανᾶται τὸ ἐρώτημα μήπως ἡ διεθνῆς κοινότης εἶναι *une façon de parler*, ἓνας τρόπος τοῦ λέγειν, καὶ ὄχι μιὰ εὐκρινῶς προσδιορισμένη νομικὴ ὄντοτης καὶ ὁ Alain Pellet διερωτᾶται μήπως ἀποτελεῖ πλάσμα δικαίου. Τέλος, ὁ Abi-Saab ξεκινώντας ἀπὸ κοινωνιολογικὴ ἀφετηρία ἐπισημαίνει τὶς διαβαθμίσεις τοῦ φαινομένου.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ψυχροῦ πολέμου ἡ Σχολὴ τοῦ Yale καὶ κυρίως ὁ Myres Mc Dougal ὑποστήριζε πὼς δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑπάρξει διεθνῆς κοινότης, ὅταν ὁ κόσμος ἦταν διηρημένος σὲ ἀνατολὴ καὶ δύση (δὲν τοὺς ἀπασχολοῦσε ὁ νότος, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ σήμερα ὁ νότος ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς εἶναι λίγο γνωστός, τὸν βλέπομε παραμορφωτικῶς πίσω ἀπὸ δυτικὲς ἀντιλήψεις). Στὴν ἴδια γραμμὴ ἐτοποθετεῖτο ἡ Σχολὴ τῆς Μόσχας καὶ ἰδίως ὁ Grigory Tunkin, ὅταν ὑποστήριζε ὅτι ἡ διεθνῆς κοινότης διαμορφώνεται μόνο μὲ τὴν ὑπογραφή τῶν κρατῶν. Παρεμφερῆς στὶς μέρες μας, ἡ ἀποψη τοῦ Karl Zemanek, πὼς ἡ ἔννοια τῆς διεθνοῦς κοινότητος, παρὰ τὶς σπουδαῖες πολιτικὲς μεταβολὲς ποὺ ἔγιναν τὸ 1989 στὴν Εὐρώπη, μὲ προφανεῖς συνέπειες γιὰ ὅλο τὸν κόσμο, εἶναι προβληματικὴ, λόγῳ τῆς παρεμβολῆς σοβαρῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν, ποὺ τὴν καταγγέλλουν ὡς δυτικὸστρόφη. Μὲ τέτοια ποικιλία θεωριῶν, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς γιὰτί ὁ Charles de Visscher, καίτοι ὁραματιστής, εἶβλεπε τὴ διεθνή κοινότητα συγκροτημένη περισσότερο σὲ περιφερειακὸ παρὰ σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο.

Ἡ διεθνῆς κοινότης εἶναι ἔννοια ποὺ συσπειρώνει γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐκφράζει ἀπόρριψη πρὸς ὅ,τι ἀντιστρατεύεται τὴ διεθνή εἰρήνη καὶ συνεργασία.

Ὅσο περισσότερο ἀποκτᾶ θεσμοὺς ποὺ τὴν ἐκφράζουν, τόσο περισσότερο ἐνδυναμώνεται. Πρὸς τὸ παρὸν ἐμφανίζεται ὑπὸ σωρείαν ἐκδοχῶν, μερικὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες κινοῦνται στὴ σφαῖρα τῆς οὐτοπίας. Μὲ αἰσιοδοξία, ὅμως, ὁ René-Jean Dupuy ἐχαρακτήριζε ὡς “προφητικὴ” τὴ σύνδεση “οὐτοπικῆς” καὶ “ἀποκαλυπτικῆς” διεθνοῦς κοινότητος.

Αὐτὴ ἡ ἐγγενὴς ἀσάφεια βοηθεῖ μερικὲς κυβερνήσεις νὰ ἐπικαλοῦνται τὴ διεθνή κοινότητα ἐκ τοῦ πονηροῦ γιὰ νὰ δικαιολογήσουν νόμιμες ἢ καὶ παράνομες ἐθνικὲς πολιτικὲς. Ἄλλοι, ἀκριβῶς λόγῳ ἀσαφείας περιορίζονται σὲ γενικόλογους ἀφορισμούς. Τὸ δυσάρεστο εἶναι ὅτι πολλὰ κράτη (μεγάλα καὶ μικρά) ἀποστασιοποιοῦνται ἀπὸ τὴ νομιμότητα ἢ ἐπικαλοῦνται καθεστῶς ἐξαιρέσεως. Ἡ ἐπιστῆμη ἔχει ἐρευνήσει τὸ ζήτημα καὶ ὁ Antonio Cassese καταγράφει ἀπροθυμίαν τῶν κρατῶν νὰ προστρέξουν στὸ ὄνομα τῆς διεθνοῦς κοινότητος γιὰ τὴν

άποτροπή ή την κατάπαυση σοβαρών παραβιάσεων που γίνονται από άλλα κράτη και στρέφονται κατά των αξιών της διεθνούς κοινότητας.

Ἐξάλλου, στήν *ἐπιστήμη των διεθνῶν σχέσεων*, ἐπικρατεῖ φρενίτις ἀναζητήσεως ὄρων γιά τόν *χαρακτηρισμό των φαινομένων* τῆς διεθνούς ζωῆς. Ἡ διεθνῆς κοινότης ἀντιμετωπίζεται μὲ κριτήρια ρεαλισμοῦ, ἰδεαλισμοῦ, στρουκτουραλισμοῦ, ριζοσπαστισμοῦ, ὄντολογίας, πολυπολιτισμοῦ, φιλελευθερισμοῦ, μαρξισμοῦ, νεωτερικότητος, “νέου-νέου” κ.λπ., ἐνῶ ὁ λεγόμενος «τέταρτος διάλογος» συνεχίζεται.

Ἡ πιὸ διαδεδομένη ἄποψη εἶναι ὅτι τῆ διεθνῆ κοινότητα ἐκφράζουν κυρίως τὰ κράτη συλλογικῶς, καὶ αὐτὸ εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἀληθές, παρὰ τὴν πανωλεθρία πού γνωρίζει σήμερα ἡ κρατικὴ κυριαρχία ἀπὸ τὴν παντοδύναμη ἰδιωτικοποίηση. Κάποτε παρατηρεῖται διάσταση ὡς πρὸς τὸ κοινὸ ἀγαθὸ μεταξὺ τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κυβερνήσεων, ἀλλὰ κατὰ δογματικὴ κατάφαση, οἱ κυβερνήσεις γνωρίζουν καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς πολίτες ποιὸ εἶναι τὸ κοινὸ ἀγαθόν. Συχνά, τέλος, τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας ἐμφανίζονται ὡς ἐκφραστὲς, ὄχι μόνον τῆς κοινῆς γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς διεθνούς κοινότητος.

Ἡ θεσμικὴ βάση γιὰ τὴν ἐδραίωση τῆς διεθνούς κοινότητος πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὶς διεθνεῖς συνθήκες καὶ τοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς. Ἐκεῖ, εἴτε μὲ τὸν λεγόμενο λειτουργικὸ διχασμό, ὅπου οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κυβερνήσεων ἐνεργοῦν ταυτοχρόνως καὶ ὡς ὄργανα τοῦ διεθνούς ὀργανισμοῦ, εἴτε μὲ τὴν παρεμβολὴ τῆς Γραμματείας, ἢ τέλος μὲ τὴν ἐμφάνιση παραγόντων τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν, ἀρχίζει νὰ διαφαίνεται ἀυθεντικότερη ἢ βούληση τῆς διεθνούς κοινότητος. Ἀλλὰ καὶ πάλι ἐδῶ τὸ ζήτημα εἶναι ἐὰν αὐτὴ ἡ βούληση μεταφράζεται σὲ κανόνες λειτουργικοὺς καὶ παγκοσμίως ἐφαρμοστέους, χωρὶς τὴ νοθευτικὴ σκιά μερικῶν μεγάλων κρατῶν. Πάντως, ἀκόμη καὶ οἱ ἐρογάθοι τῆς παγκοσμιοποίησης τὴν ἐπιζητοῦν ὡς πηγὴ νομιμοποίησης.

Ἡ συνεκτικότης τῆς διεθνούς κοινότητος καὶ τοῦ δικαίου πού τὴν διέπει, ἀποτυπώνεται, ὅπως τὴν συνέλαβε ὁ Wolfgang Friedman, σὲ τρεῖς τουλάχιστον φάσεις: τὴ *συνύπαρξη* (ὁ πόλεμος ἐντάσσεται στὴ φάση τῆς ἀπλῆς συνυπάρξεως), τὴ *συνεργασία* (οἱ διεθνεῖς ὀργανισμοὶ ἀποτελοῦν τὴν πιὸ χαρακτηριστικὴ ἐκφραση αὐτῆς τῆς φάσεως) καὶ τέλος τὴν *ἀλληλεγγύη* (στὴν ὁποία οἱ ἰδεαλιστὲς τοποθετοῦν μερικὲς μεμονωμένες ρυθμίσεις, ὅπως ὁ διεθνῆς θυθὸς τῶν θαλασσῶν). Ὅμως, *συνύπαρξη, συνεργασία, ἀλληλεγγύη*, δὲν ἀποτυπώνουν διαδοχικὲς φάσεις στὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς διεθνούς κοινότητος. Στὶς μέρες μας ἐμφανίζονται ἄλλοτε χωριστὰ καὶ ἄλλοτε συγχρόνως, κατὰ περίσταση. Ἐπιβε-

βαιώνεται ἔτσι ὁ David Mitrany, κατὰ τὸν ὅποιο ἡ ἀνθρωπότης ἐξακολουθεῖ νὰ ταλανίζεται ἀπὸ τὴν ὑπαλλακτικὴ ἐπιλογὴ «νὰ κρατηθοῦν τὰ κράτη εἰρηνικῶς μακρὰν» ἢ «νὰ προωθηθοῦν ἐνεργῶς μαζί»: «to keep them peacefully apart or to bring them actively together».

Ἡ πολυμερὴς συνθήκη εἶναι τὸ κατεξοχὴν ὄχημα συμβατικῆς ἀποτυπώσεως κανόνων οἱ ὅποιοι ἐξ ὀρισμοῦ προορίζονται νὰ διέπουν τὴ διεθνή κοινότητα στὸ σύνολό της. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὅσο πληθαίνει ὁ ἀριθμὸς τῶν κρατῶν (σήμερα προσεγγίζει τὰ 200, ἐνῶ ὁ Thomas Franck προβλέπει τὴ γεωμετρικὴ αὔξησή του) τόσο δυσχερέστερη εἶναι ἡ κωδικοποίησις τοῦ διεθνoῦς δικαίου διὰ πολυμερῶν συνθηκῶν, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε τὴ συνεχῆ ὁσμωσις μεταξὺ συνθηκῶν καὶ διεθνoῦς ἐθίμου.

Μερικὰ κράτη, γιὰ νὰ ἀποτρέψουν τὴν ἀποτύπωση κανόνων παγκοσμίου ἐμβελείας, μετέχουν μὲν τῶν συναφῶν συνδιασκέψεων, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπεξεργασία, καὶ κυρίως κατὰ τὴν τελικὴ φάση υἱοθετήσεως μιᾶς πολυμεροῦς συμβάσεως τὴν καταψηφίζουν, ἐπικαλούμενα τὴν ιδιότητα τοῦ ἐπίμονου ἀντιρρησία (persistent objector) καὶ δηλώνουν ὅτι δὲν θὰ δεσμεύονται ἀπὸ τὰ ὅσα συμφωνήθηκαν. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ὡς πρὸς τὴ Σύμβασις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν γιὰ τὸ δίκαιο τῆς θάλασσας ποῦ ἰσχύει ἀπὸ τὸ 1997 ἀποτελεῖ ἡ στάσις τῆς Τουρκίας. Ἀλλὰ ἓνα κράτος μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπίμονος ἀντιρρησίας ὡς ὀρισμένον σημεῖο. Ὅταν ὅμως μιὰ συνθήκη, ὅπως ἡ Σύμβασις γιὰ τὸ δίκαιο τῆς θάλασσας, ἔχει ἐπικυρωθεῖ καὶ ἰσχύει διεθνῶς γιὰ περισσότερα ἀπὸ 160 κράτη, τότε ὑπάρχει τεκμήριον ἀποδοχῆς της ἀπὸ τὴ διεθνή κοινότητα στὸ σύνολό της. Θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ λεχθεῖ ὅτι τὸ ἀριθμητικὸ κριτήριον συμμετοχῆς κρατῶν εἶναι σχετικόν, γιὰτὶ ἐκεῖνο ποῦ προέχει εἶναι ἡ ἀποδοχὴ μιᾶς διεθνoῦς συνθήκης ἀπὸ τοὺς περισσότερους χρηστες τῶν κανόνων, τοὺς ὁποίους αὐτὴ θέτει. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ σχετικοποιεῖται, ὅταν οἱ μεγαλύτεροι χρηστες ἀρνοῦνται νὰ ὑποταχθοῦν σὲ νέον κανόνα, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴ στάσις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰνδίας ἀπέναντι στὸ Πρωτόκολλο τοῦ Κυότο τοῦ 1997 γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ Συνθήκη τῆς Βιέννης τοῦ 1969 «περὶ τῶν συνθηκῶν» περιέλαβε τὴν ἐκφράσι «κανόνες γενικῶς ἀποδεκτοὶ ἀπὸ τὴ διεθνή κοινότητα τῶν κρατῶν», γιὰ νὰ κηρύξει τὴν ἀκυρότητα ἐκείνων τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν ποῦ εἶναι ἀντίθετες πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ κανόνες. Ἔδесе ἔτσι τὸ γενικότερον ζήτημα τῶν κανόνων ἀναγκαστικoῦ δικαίου (ius cogens) στὶς διεθνεῖς συμβατικὰς σχέσεις. Ἐνα χρόνο ἀργότερα, τὸ 1970, τὸ ΔΔΧ χρησιμοποίησε φρασεολογία εὐ-

ρύτερη εκείνης του δικαίου των συνθηκών, με την έκφραση ή διεθνής κοινότης στο σύνολό της, παραλείποντας τώρα πια την αναφορά στα κράτη. Βέβαια, το Δικαστήριο, καίτοι αναφέρθηκε στην απαγόρευση της δουλείας, των φυλετικών διακρίσεων, και της γενοκτονίας δεν διευκρίνισε τότε τις νομικές συνέπειες της παραβιάσεως των κανόνων που ισχύουν έναντι πάντων (που ισχύουν *erga omnes*). Τέτοια προσπάθεια έγινε λίγο αργότερα, όταν ο καίτοι δεδηλωμένος θετικιστής Roberto Ago, στο περίφημο άρθρο 19 του Σχεδίου της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου *περί της διεθνούς ευθύνης των κρατών* διετύπωσε τις συνέπειες τέτοιας φύσεως παραβιάσεων χρησιμοποιώντας τον όρο «*διεθνή εγκλήματα του κράτους*» (*international crimes of State*). Κατά τα τριάντα τελευταία χρόνια το άρθρο 19 (κυρίως ή ιδεολογική του βάση) δεν έτυχε καλής υποδοχής από τα ισχυρά κράτη, αλλά το θετικό βήμα έχει ήδη γίνει παρά την αντίθεση μερικών κυβερνήσεων.

Μάλιστα, ο συντάκτης του σκεπτικού της απόφασης του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης στην υπόθεση *Barcelona Traction* μάς έλεγε ότι η έκφραση «*διεθνής κοινότης στο σύνολό της*» (*the international community as a whole*), προέκυψε *αυθόρμητως και έγινε δεκτή από τα λοιπά μέλη του δικαστηρίου χωρίς ενδοιασμούς*. Βέβαια, ο νομοθέτης καθορίζει την έκταση εφαρμογής ενός κανόνα. Με την εξέλιξη όμως των συνειδήσεων, αρχίζει να συμβαίνει και το αντίστροφο, δηλαδή η διεθνής κοινότης να επιβάλλει στον διεθνή νομοθέτη, δηλαδή κυρίως στις κυβερνήσεις, το περιεχόμενο και την έκταση εφαρμογής παλαιού ή νέου κανόνα.

Σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, στα ζητήματα διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας τη διεθνή κοινότητα εκφράζει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Τίθεται όμως ζήτημα αντιπροσωπευτικότητας, όταν στο δεκαπενταμελές αυτό όργανο δεν κατέχουν μόνιμη έδρα ή μεγαλύτερη δύναμη της Ευρώπης, ή Γερμανία, και σημαντικά κράτη της Ασίας, όπως η Ινδία και η Ιαπωνία, της Λατινικής Αμερικής, ή Βραζιλία, της Αφρικής, ή Νιγηρία, ή Νότιος Αφρική. Κατά τη διαρρεύσασα έξηκονταετία, το Συμβούλιο Ασφαλείας άλλοτε εξουσιοδότησε, άλλοτε συνήνεσε εκ των υστέρων και άλλοτε δεν κινητοποιήθηκε διόλου για την αντιμετώπιση, στο όνομα της διεθνούς κοινότητας, καταστάσεων όπου παράνομη βία εκ μέρους ενός ή περισσοτέρων κρατών απειλήσε τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Ακόμη χειρότερο, το Συμβούλιο εξασφάλισε την ατιμωρησία του εγκλήματος της επίθεσης, όταν ο επιτιθέμενος είχε την προστασία ενός εκ των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας ή ήταν το ίδιο μόνιμο μέλος.

Ανεξαρτήτως νομιμότητας στις απαντήσεις που δόθηκαν σε συγκεκριμένη ένοπλη επίθεση (όπως στο Κουβέϊτ το 1989), την επιλεκτική άνατροπή τυραννικών καθεστώτων (όπως στο Ιράκ το 2003), ανάζητούνται έπειγόντως *εταίροι* (partners), όχι *άπαραιτήτως σύμμαχοι* (allies). Άλλος δέ είναι ο εκφραστής της διεθνούς κοινότητας στο Κοσσυφοπέδιο από το 1999, όπου για πρώτη φορά στην ιστορία τους τα Ήνωμένα Έθνη ανέλαβαν (καίτοι με κάποια σύγχυση αρμοδιοτήτων) *συγχρόνως νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία* στο όνομα της διεθνούς κοινότητας και άλλος είναι ο εκφραστής της στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη από το 1995, όπου συνωθούνται είκοσι διεθνείς οργανισμοί με προεξάρχον το NATO. Και στις δύο πάντως περιπτώσεις τον τελευταίο λόγο έχουν οι Ήνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Αλλά, επειδή έγινε λόγος περί των οργάνων της διεθνούς δικαιοσύνης ως εκφραστών της βουλήσεως της διεθνούς κοινότητας, προφανής υπήρξε η ανακολουθία του ΔΔΧ (και εδώ διαπιστώνονται οι αποκλίσεις ως προς το κοινό αγαθό μεταξύ άπλου πολίτη και κυβερνήσεων, ακόμη και μεταξύ άπλου πολίτη και διεθνών οργάνων), όταν το 1996 το Δικαστήριο, επί έρωτήματος περί της νομιμότητας των πυρηνικών όπλων, απέφάνθη ότι, κατόπιν ένδελεχούς έρεύνης, δέν διεπίστωσε την ύπαρξη κανόνος που νά απαγορεύει την παραγωγή και τή χρήση των πυρηνικών όπλων. Επέστησε όμως την προσοχή των κρατών που θά τά χρησιμοποιήσουν, στην ύποχρέωση νά προστατεύσουν τους άμάχους και τó φυσικό περιβάλλον!

Μετά από μακροχρόνιες παλινδρομήσεις αλλά και μεγάλες προσπάθειες, σήμερα, τó κράτος τó όποιο παραβιάζει διεθνείς κανόνες αναγνωρισμένους από τή διεθνή κοινότητα στο σύνολό της, κινδυνεύει νά υποστεί συγκεκριμένες συνέπειες διεθνούς εύδύνης. Είναι όμως άμφίβολο εάν ή διεθνής κοινότης μπορεί νά έμφανισθεί ως αυτότελης όνότης με νομική προσωπικότητα για νά διεκδικήσει τόν σεβασμό καθιερωμένων αρχών και κανόνων, ακόμη και όταν οί τελευταίοι ισχύουν εναντι πάντων. Παράδειγμα, ή διεθνής κοινότης δέν χάρει αυτότελους δικαιώματος προστασίας από τή ρύπανση της άνοικτης θαλάσσης και παρά τίς ρομαντικές έξαγγελίες, άδυνατεί νά έμφανισθεί ως φορέυς δικαιωμάτων, στο αναρχούμενο έξωατμοσφαιρικό διάστημα (δορυφορικές επικοινωνίες, τηλεόραση, κινητή τηλεφώνια, στρατιωτικοποίηση).

Στή διεθνή κοινότητα αποδίδονται πολλά άλλα θετικά βήματα τά όποια αναδεικνύονται από τήν καθημερινή λειτουργία των διεθνών οργανισμών. Υπάρχουν βέβαια και χαμηλές επιδόσεις στους τομείς της καταπολεμήσεως της

φτώχειας, τών ασθενειών και του αναλφάβητισμού, τής προστασίας του περιβάλλοντος, του διεθνούς εμπορίου και τής ανάπτυξεως. Είναι όμως χαρακτηριστικό, ότι στις μέρες μας οι αποτυχίες και οι επιβραδύνσεις παύουν να αποδίδονται αορίστως στη διεθνή κοινότητα, και επισημαίνονται τα κράτη, τα όποια κωλυσιεργούν. Τέλος, στα ανθρώπινα δικαιώματα ή διαδρομή από το 1945 ως σήμερα είναι έντυπωσιακή, καιτοι τα αποτελέσματα παραμένουν ανισα και δέν καλύπτουν όλους τους λαούς. Στα πανεπιστημιακά αμφιθέατρα ακούγεται ή κραυγή τών νέων, ότι πολύ περισσότερο από τήν ύπαρξη διεθνών κανόνων ενδιαφέρει ή ύπαρξη δικαιοσύνης στον κόσμο. Αλλά αναφορά στη δικαιοσύνη έγινε το 1945 τήν τελευταία στιγμή στον Χάρτη τών Ηνωμένων Έθνών και μάλιστα παρενδειτικώς, πρὸς ικανοποίηση επίμονου αιτήματος μικρών κρατῶν τής Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Κατά τα ἄλλα και ἐπὶ του παρόντος, ή διεθνῆς κοινότης δέν διαδέτει τὰ μέσα για νὰ επαγγελθῆι δικαιοσύνη στον κόσμο.

Ἐξήντα χρόνια μετά τὸ τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ή ὑπὸ του Χάρτου τών Ηνωμένων Ἐθνῶν ρυθμιζομένη «συλλογική ασφάλεια» (collective security) εἶναι ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆι. Βαθμολογεῖται με μηδέν, ἐνῶ σὲ πρόσφατη Ἔκθεσή του ὁ Γενικός Γραμματεὺς του Ὁργανισμοῦ καταγράφει 126 ἔνοπλες διεθνῆς και ἐσωτερικῆς συρράξεις ἀπὸ τὸ 1945 ὡς τὸ 1997. Σημειώνει μάλιστα, ὅτι μετά τὸ 1990 οἱ ἐσωτερικῆς συρράξεις ἔχουν αὐξηθῆι. Σήμερα ή ἀνθρωπότης μαστίζεται ἀπὸ 23 ἔνοπλες συρράξεις, ἐνῶ εὐρίσκονται ἐν δυνάμει τουλάχιστον ἄλλες 20 στὴν Ἀφρική, τὴν Ἀσία, τὴ Λατινική Ἀμερική και σὲ περιοχῆς τῆς νοτίου και τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἀφοῦ λοιπὸν δέν λειτουργεῖ ή συλλογική ασφάλεια, ἐπινοήθηκε ὁ μηχανισμὸς τῶν *Εἰρηνευτικῶν Δυνάμεων* τῶν Ηνωμένων Ἐθνῶν, οἱ ὁποῖες σὸ ὄνομα τῆς διεθνῆς κοινότητος παρεμβαίνουν μεταξύ τῶν ἐν συρράξει μερῶν για νὰ ἐξασφαλίσουν ἐκεχειρία και ἐνδεχόμενη εἰρήνευση. Αὐτὴ ή ἐξέλιξη ἐξαιρεται σὸ ὄνομα τῆς διεθνῆς κοινότητος.

Ἄς μεταθέσουμε τώρα τὴν ἐννοιολογική βαθμίδα ἀπὸ τὴ διεθνή κοινότητα στὴν ἀνθρωπότητα και περαιτέρω στὶς μελλοντικῆς γενεές: Ἡ ἀνάδειξη τῆς ἀνθρωπότητος ὡς σημείου ἀναφορᾶς (*la emergencia de la humanidad* κατὰ τὸν René-Jean Dupuy) εἶναι βεβαίως ἐννοια ή ὁποία βαίνει πέρα τῆς διεθνῆς κοινότητος. Τὸ πρωῦστερο αὐτὸ σχῆμα ἔχει ἤδη ρητῶς διατυπωθῆι σὲ διεθνή συμβατικά κείμενα για τοὺς θυδοὺς τῶν θαλασσῶν, τὰ πολιτιστικά ἀγαθὰ και τὸ ἐξωατμοσφαιρικό διάστημα. Αποτελεῖ ἐπίσης σημείο ἀναφορᾶς για τὴν τιμώρηση διεθνῶν ἐγκλημάτων, ὅπως ή γενοκτονία.

Τίθεται, τέλος, τὸ ἐρώτημα ἐὰν ἀκόμη και ή ἐννοια τῆς ἀνθρωπότητος ὡς

έχει σήμερα, είναι δυνατόν να διευρυνθεί κατά την αναζήτηση του κοινού αγαθού. Είχαμε το προνόμιο να εργασθούμε στην ομάδα του πλοιάρχου Jacques-Yves Cousteau για τη διατύπωση μίας παγκόσμιας διακηρύξεως των δικαιωμάτων των μελλοντικών γενεών. Η λογική του κειμένου εκείνου ήταν πώς η γη δεν μας ανήκει. Είμαστε χρήστες της γης και έχουμε την υποχρέωση να την παραδώσουμε στις μελλοντικές γενεές τουλάχιστον άπηλλαγμένη ρύπων και πολέμων. Το σχέδιο, το οποίο είχε πραγματοποιηθεί κατά προτροπήν του Γενικού Διευθυντού της Unesco, καταποντίσθηκε στη Γενική Διάσκεψη από τους διπλωμάτες, με το ευτελές, και νομικώς έωλον επίχειρημα, ότι οι αγέννητοι δεν αποκτούν δικαιώματα.

Κυρίες και κύριοι,

Είναι αλήθεια, ότι σε μερικές περιπτώσεις επίκληση της διεθνούς κοινότητας γίνεται για ιδιοτελείς σκοπούς, υφίσταται παραμορφωτικές επεμβάσεις και δημιουργεί έρωτηματικά ως προς εκείνους που την επικαλούνται. Αλλά η εξέλιξη της προς διασφάλιση του κοινού αγαθού είναι αδιαμφισβήτητη, ιδίως λόγω της αναγνωριζόμενης συμμετοχής σε αυτήν των κρατών, των διεθνών οργανισμών και όλων εκείνων που δραστηριοποιούνται στο όνομα της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και ένεκα του εμπλουτισμού της με εργαλεία παρεμβάσεως. Η ενίσχυσή της, με τη συμβολή όλων μας, αναδεικνύει την ήθικη της υπόσταση και εδραιώνει την εϋνομία σε παγκόσμια κλίμακα.
